

Van: DOA/OP

no. 243

20 augustus 1959

Aan: DOA

GEHEIM

Onderwerp: Nederlands-Australische samenwerking
(Telegram dd. 14 augustus no. 105 uit Canberra)

Naar aanleiding van nevensgaand telegram, dat door DOA/OP opzettelijk nog niet werd verspreid, moge het volgende worden opgemerkt:

De Australische regering heeft aanvankelijk een grote terughoudendheid betoond bij de Nederlands-Australische samenwerking op Nieuw-Guinea. Niet alleen werd, ook nadat principieel tot samenwerking was besloten, bij de Australiërs weerstand ondervonden tegen het ondernemen van projecten van enige politieke betekenis (men denke in dit verband aan de lotgevallen van het Nederlandse voorstel tot instelling van een consultatieve raad van inheemsen), doch ook betoonde de Australische regering zich bevreesd voor publiciteit rond de gehele Nederlands-Australische samenwerking.

Omtrent de beweegredenen van de Australische terughoudendheid konden op grond van de handelwijze, uitspraken en vertrouwelijke uitlatingen van Australische regeringsfunctionarissen enige min of meer gegronde veronderstellingen worden gemaakt: In de eerste plaats leek men in Australische regeringskringen bevreesd de verhouding tussen Australië en het naburige Indonesië te zeer te verstoren; in de tweede plaats leek men er weinig voor te gevoelen zich te laten meeslepen in het door de Nederlandse regering voorgestane, en door vele Australiërs te progressief geachte, beleid t.a.v. de autochtone bevolking; tenslotte leek men er, mede op grond van een in het Nederlandse Parlement ingediende motie en in Nederland verschenen brochures, niet zeker van dat de Nederlandse regering niet, onder druk van Indonesische dreigementen en onder invloed van "de Nederlandse publieke opinie," van koers zou veranderen, indien haar zulks wenselijk zou voorkomen.

Gezien in het licht van het bovenstaande is het wel opmerkelijk dat de heer Menzies zich thans een warm voorstander betoont van de Nederlands-Australische samenwerking, en dat hij in zijn televisietoespraak een toespeling maakte op de wenselijkheid van een onverdeeld Nieuw-Guinea, een toespeling waarmede hij het risico liep ergernis in Indonesië op te wekken, hetgeen dan ook is geschied: Niet alleen reageerde de Indonesische Minister van Buitenlandse Zaken en de pers op scherpe wijze, doch ook riep de Indonesische Minister van Buitenlandse Zaken de Australische Ambassadeur te Djakarta ter verantwoording.

Wat de heer Menzies tot dit optreden heeft bewogen is moeilijk met zekerheid vast te stellen. Wellicht hebben zijn gesprekken met de heer Lovink in deze een rol gespeeld, doch het valt moeilijk aan te nemen dat de Australische Eerste Minister hiertoe zou zijn overgegaan, indien hij zelf niet reeds tevoren twijfelde aan de juistheid van de tot dusverre door Australië gevolgde gedragslijn.

MEMORANDUM

Van:

-2-

Aan:

Onderwerp:

Het denkbeeld van één onverdeeld Nieuw-Guinea is overigens niet nieuw: het is de consequentie van het beleid, dat ten grondslag ligt aan de Nederlands-Australische bestuurs-samenwerking, samengevat in de eenstemmige verklaring van 6 november 1957; van de kant van de Australische Socialistische Partij - de oppositie dus - werd het menigmaal naar voren gebracht en ook in Australische wetenschappelijke kringen wordt reeds lang met deze gedachte gespeeld. Daarbij denkt men dan echter ook aan een blijvende band tussen Nieuw-Guinea en Australië, b.v. door opneming van Nieuw-Guinea in het Britse Gemenebest.

Wellicht heeft de heer Menzies gemeend dat hij deze in Australië zelf klinkende stemmen niet onbeantwoord mocht laten.

Van belang lijkt voorts in dit verband het rapport, dat de V.N.-missie, die het onder Australisch beheerschap staande gedeelte van Nieuw-Guinea heeft bezocht, van haar bevindingen heeft uitgebracht. Weliswaar viel dit rapport niet al te ongunstig uit voor het Australische bestuur, doch met name wat de politiek t.a.v. de bevolking betreft bevatte het enige punten van critiek.

Ook dient in herinnering te worden gebracht dat een Australisch parlamentslid, na een reis door Afrika, op grond van zijn bevindingen in dat werelddeel wat betreft onafhankelijkheidsbewegingen, een waarschuwend geluid deed horen tegen de door vele Australiërs gekoesterde illusie, dat het met het onafhankelijkheidsstreven der Papoea's wel zo'n vaart niet zou lopen. De heer van Beuge heeft blijkens zijn rapportage als attaché voor Nieuw-Guinea zaken te Canberra ook de Secretaris-Generaal van het Ministry for Territories tenslotte gewonnen voor het inzicht, dat voor Australië t.a.v. Australisch Nieuw-Guinea een meer progressief beleid geboden was.

Wellicht is men aan Australische kant tot het inzicht gekomen, dat het, gezien de bovengereleveerde feiten en omstandigheden, verstandig zou zijn een poging te doen om van de koloniale reputatie, welke het Australische bestuur over Nieuw-Guinea geniet, af te komen door de consequenties te trekken uit het in de verklaring van 6 november 1957 geformuleerde beleid en zich duidelijk uit te spreken over de wenselijkheid van een goede coördinatie van het beleid in Oost en West Nieuw-Guinea, ook in politiek opzicht, wat de verwezenlijking van de zelfbeschikking betreft; hierdoor zou Australië Nederland voorts ook meer kunnen binden aan een voor Australië gunstig beleid t.a.v. Nederlands Nieuw-Guinea met het oog op Indonesië.

Hr.Ms. Ambassadeur te Canberra heeft thans, zoals hij Minister Casey ook heeft medegedeeld, voorgesteld, dat de Nederlandse regering zich openlijk aansluit bij de door Minister Menzies afgelegde verklaring.

Naar aanleiding van het bovenstaande dient hierbij echter te worden bedacht dat de Nederlandse politiek van zo snel mogelijke opvoeding tot zelfstandigheid van de Papoea's in zoveere nog altijd niet geheel te rijmen is met de politiek

MEMORANDUM

- 3 -

Van:

Aan:

Onderwerp:

van samenwerking met Australië, dat dat land tot dusverre nog niet heeft getoond met het beginsel van zelfbeschikking veel ernst te maken.

Bovendien dient niet te worden vergeten dat Nederland wat de loyaliteit van Australië betreft, wel eens teleurstellingen heeft ondervonden. Men denke in dit verband aan het communiqué, dat werd gepubliceerd na de jongste besprekingen tussen de Australische regering en Minister Subandrio.

Gezien het bovenstaande dient, naar het wil voorkomen, de Nederlandse reactie op het Australische denkbeeld terdege te worden overwogen. Er dient in ieder geval voor te worden gewaakt dat een nauwere samenwerking met Australië niet zal resulteren in een vertraging van het politieke opvoedingsproces in Nederlands Nieuw-Guinea, doch veeleer in een versnelling van het ontwikkelingsproces in het door Australië bestuurd gebied van dat eiland. Een vertraging van het ontwikkelingsproces zou de Nederlandse positie in de V.N. schade kunnen berokkenen.

Aan de andere kant is het een Nederlands belang Australië zoveel mogelijk te binden aan de samenwerking ook in politiek opzicht, waartoe ons thans door Menzies' verklaring een goede kans wordt gegeven.

Uiteraard dient op het Australische voorstel van een gesprek tussen Minister Luns en Minister Casey in New York zonder enig voorbehoud te worden ingegaan. Ook zullen wij de Australiërs in hun verwachting, dat de verklaring van Minister Menzies zijdens de Nederlandse regering positief zal worden beantwoord, niet teleur mogen stellen om een opnieuw terugdeinzen van de Australiërs te voorkomen. Ik stel mij voor, dat de a.s. begrotingsbehandeling M een goede gelegenheid zou bieden tot een duidelijker reactie. Tijdens zijn contact met Minister Casey zou M de Australische Minister wellicht ook reeds willen inlichten over het voornemen in de Tweede Kamer een dergelijke verklaring af te leggen, doch het is van belang, dat Z.E. inmiddels tracht in dit verband meer zekerheid te verkrijgen:

- 1) omtrent voortgezette Australische steun aan Nederland tegenover de Indonesische aanspraken;
- 2) omtrent de Australische activiteit in het wekken van belangstelling voor de veiligheid van Nieuw-Guinea bij de Britse en Amerikaanse regeringen;
- 3) omtrent het, ook naar de buitenwereld, blijkgeven door Australië van een progressieve bevolkingspolitiek t.a.v. de autochtonen.

Wellicht worden in dat gesprek de beweegredenen van de Australiërs duidelijker, hetgeen tevens van belang zal zijn voor de wijze waarop de Nederlandse reactie op Menzies' opvallende uitspraak tenslotte zal moeten worden geformuleerd.

MEMORANDUM

- 4 -

Van:

Aan:

Onderwerp:

Bij het bovenstaande moge nog worden aangetekend, dat, op grond van het krachtens de Nederlands-Australische verklaring van 1957 door beide regeringen gehuldigde beginsel van zelfbeschikking, de uiteindelijke beslissing omtrent de vraag of de beide delen van Nieuw-Guinea in één staatkundig verband zullen moeten worden ondergebracht niet bij de Nederlandse en Australische regeringen, doch bij de Papoea's berust. De Nederlands-Australische samenwerking zal dan ook veeleer gericht dienen te zijn op bevordering van factoren en omstandigheden, welke tot deze - zowel in economisch als in ethnologisch opzicht voor de hand liggende, en in politiek opzicht wenselijke - uiteindelijke beslissing der autochtone bevolking zullen leiden, dan op het bij voorbaat uitsluiten van andere mogelijkheden.

Indien M zich met het bovenstaande mocht kunnen verenigen zal deze kwestie met MINZO moeten worden besproken, waarbij aan dat departement tevens inzage zou kunnen worden gegeven van Lovink 105.

Tevens zal Hr.Ms.Ambassadeur te Canberra dan worden ingelicht over onze overwegingen en de door M in zijn gesprekken met Minister Casey te volgen lijn, zodat de heer Lovink daarmede rekening kan houden.